

BESÖKSNÄRING

Utvecklingsagenda Besöksnäring

Medfinansieras av
Europeiska unionen

PARTNERSKAP INNOVATION
SMÅLAND | ÖLAND | GOTLAND

BESÖKSNÄRING

Inledning

Fyra regioner – Kronobergs län, Jönköpings län, Kalmar län och Gotland – har valt att förena sina krafter för att möta framtidens utmaningar och möjligheter. I en tid där klimatomställning, digitalisering och global konkurrens om resurser och kompetens präglar utvecklingen, krävs samverkan, mod och riktning. Med utgångspunkt i regionernas strategier för smart specialisering, en metod för regional utveckling, har regionerna gått samman för att satsa på gemensamma områden som har innovationspotential. Vi ser en växande betydelse av större partnerskap i den större geografien Småland, Öland och Gotland och ökad förmåga att attrahera nya typer av finansiering. Samtidigt är våra regioner rika på resurser: ett livskraftigt näringsliv, starka akademiska miljöer, naturgivna tillgångar och en gemensam vilja att utvecklas. Tillsammans representerar vi nära 900 000 invånare, 49 000 företag, två universitet och en högskola – en kraftfull plattform för innovation och hållbar tillväxt.

Vi har inom det långsiktiga samarbetet Partnerskap för innovation identifierat livsmedel, skogs- och träförädling, industriell utveckling, digital tjänsteutveckling och besöksnäring som fem kunskapsområden där vi ser särskilt stor potential för innovation. I maj 2025 blev fem utvecklingsagendor färdiga för kunskapsområdena, vilka är dynamiska färdplaner som pekar ut riktning, mål och möjligheter för framtidens näringsliv. Arbetet sker i nära dialog med näringslivet, akademien och innovationssystemet, och agendorna ska fungera som verktyg för samverkan, prioritering och gemensam handling. Det här är inte slutpunkten – det är början på en gemensam resa. Det här är utvecklingsagendan för kunskapsområde besöksnäring.

Nulägesanalys

Nulägesanalys - sammanfattning

En region med stark besöksnäring

Besöksnäringen i Småland, Öland och Gotland har en stark position och bygger på ett rikt kulturarv, varierande natur och väletablerade besöksmål. Regionen attraherar många turister genom sina ikoniska destinationer som Astrid Lindgrens Värld, Glasriket, Ölands världsarv, Världsarvet Hansestaden Visby och Gränna-Visingsö, kombinerat med en levande tradition av mathantverk och naturnära upplevelser. En bred mix av outdoor-aktiviteter, kulturhistoriska miljöer och året-runt-evenemang gör området attraktivt för besökare från såväl Sverige som internationella marknader.

Utmaningen med säsonsberoende turism

Trots dessa styrkor finns det utmaningar som påverkar besöksnäringens konkurrenskraft och framtida utveckling. En av de främsta utmaningarna är säsonsberoendet, där högsäsongen under sommarmånaderna dominerar och skapar en ojämn fördelning av intäkter och arbetstillfällen. Under lågsäsongen minskar antalet besökare avsevärt, vilket gör det svårt för många företag att behålla personal och säkerställa en stabil verksamhet.

Tillgänglighet och infrastruktur

En annan utmaning är tillgängligheten och infrastrukturen i regionen. Begränsad kollektivtrafik, särskilt i glesbygd och på öarna, gör det svårt för besökare utan bil att ta sig till och mellan olika destinationer. Då turismen i regionen till stor del är beroende av bilburna besökare, behöver alternativa transportlösningar utvecklas för att skapa en mer tillgänglig och hållbar besöksnäring.

Hållbarhet och klimatanpassning

Hållbarhet och klimatanpassning blir allt viktigare frågor för besöksnäringen. Klimatförändringar med stigande havsnivåer, extremväder och erosion påverkar kust- och naturturismen. Samtidigt ställs ökade krav på hållbara och regenerativa turismkoncept. Här finns en stor potential att vidareutveckla regionens ekoturism, förstärka insatser för cirkulära affärsmodeller samt skapa regenerativa besöksmål där turism bidrar positivt till miljön och lokalsamhället.

Digitaliseringens betydelse

Teknologisk utveckling och digitalisering spelar en avgörande roll för att förbättra besökarupplevelser och effektivisera verksamheter. Smarta bokningssystem, digitala guider och AI-baserade analyser av besökarflöden kan ge små och medelstora företag bättre möjligheter att konkurrera. En utmaning är dock att många företag i regionen har begränsad digital mognad och behöver stöd för att ta till sig och implementera ny teknik.

Kompetensförsörjning och arbetskraft

Kompetensförsörjning är ytterligare en nyckelfråga för besöksnä-

ringen. Bristen på utbildad personal, i kombination med säsonsanställningar och osäker arbetsmarknad, gör det svårt att attrahera och behålla kompetens. Särskilt finns behov av utbildning inom hållbarhet, digital marknadsföring och destinationsutveckling. Genom stärkt samverkan mellan utbildningsaktörer, näringsliv och regionala aktörer kan långsiktiga lösningar skapas.

Samverkan för en starkare region

Samverkan mellan Småland, Öland och Gotland har stor potential att skapa en mer sammanhållen och konkurrenskraftig besöksnäring. Idag finns dock utmaningar i form av otydlig koordinering och olika strategier mellan regionerna. Genom en gemensam struktur för samarbete, delad marknadsföring och kunskapsutbyte kan regionen positionera sig starkare på den nationella och internationella turismmarknaden.

Sammanfattning

Sammantaget har besöksnäringen i Småland, Öland och Gotland en stark potential att utvecklas vidare. Genom att adressera utmaningarna och bygga vidare på styrkorna kan regionen skapa en mer hållbar, innovativ och konkurrenskraftig besöksnäring för framtiden.

Nulägesanalys i tabellform

Styrkor	Möjligheter	Utmaningar
Starka och välkända varumärken	Utveckling av året-runt-turism	Klimatförändringar
Naturskön och varierad miljö	Hållbarhet och ekoturism	Hög konkurrens från andra destinationer
Året-runt-destinationer	Digitalisering och innovation	Ekonomiska faktorer
Rika kultur- och historiaupplevelser	Tematiserade upplevelser	Ökade krav på hållbarhet och regleringar
Rika kultur- och historiaupplevelser	Stärkt regional samverkan	Sårbarhet vid globala kriser
Geografiskt bra läge	Evenemang, idrott och festivaler	Digital omognad
	Året-runt-destinationer	
	Kvalitativ mat- och dryckeskultur	
	Förbättrad infrastruktur och service	
	Platsutveckling som medel för destinationsutveckling	
	Exportmogna företag	

Vision

Visionen för kunskapsområdet besöksnäring har tagits fram i nära dialog med experter, beslutsfattare och representanter från näringsliv, akademi och offentlig sektor i Småland, Öland och Gotland. Under flera gemensamma arbetsträffar har agendagruppen formulerat en gemensam framtidsbild som tydligt pekar ut riktningen: en stark, dynamisk och hållbar besöksnäring som kännetecknas av samverkan, innovation och lokal förankring.

Visionen är ambitiös – Småland, Öland, Gotland ska inte bara utvecklas, utan bli en förebild. Den är inkluderande – den betonar

samspelet mellan näringsliv, samhälle och invånare. Den är också framåtblickande – genom att fokusera på hållbarhet, samverkan och nytänkande möter den vår tids stora utmaningar och möjligheter.

Visionen är inte slutmålet, utan den gemensamma riktning vi strävar mot. Den ska inspirera, vägleda och samla aktörer kring ett gemensamt uppdrag: att tillsammans bygga en besöksnäring som är innovativ, attraktiv och hållbar – i dag och för framtiden.

Småland, Öland och Gotland är en förebild för innovationsfrämjande utvecklingsinsatser, där samverkan och nytänkande skapar en stark och dynamisk besöksnäring. Tillsammans bygger vi en hållbar framtid.

Målbilder

Målbilden konkretiserar visionen och pekar ut vilken typ av förändring vi vill uppnå och tar sikte mot 2035. Den baseras på de behov, drivkrafter och möjligheter som identifierats i analysen av nuläget – och på de samtal som förts med agendagruppen och andra aktörer under arbetets gång. Vi blickar mot framtiden, men utan att förlora fotfästet i det som är relevant här och nu. Målbilden hjälper oss att formulera en gemensam riktning, men också att se vilken kapacitet och vilka resurser som krävs för att ta oss dit. Det handlar om att bygga en besöksnäring som är hållbar, innovativ, platsförankrad och rustad för att möta förändring – året runt.

1. Småland, Öland och Gotland är ledande inom tematiska upplevelsekluster

(Kopplar till Fokusområde 1 - Tematiska kluster och destinationsutveckling genom samverkan)

Småland, Öland och Gotland är drivande i utvecklingen av tematiska upplevelsekluster som bygger på platsens unika styrkor – såsom design, möbler, outdoor och kultur. Genom att koppla samman näringsliv, kultur och natur skapar vi destinationer som erbjuder upplevelser med både djup och bredd.

Småland, Öland och Gotland driver aktivt utvecklingen och kommunikationen av reseanledningar som sticker ut – från designrutter och måltidsturism till kultur- och naturupplevelser. Genom att kombinera innehåll, paketering och digital närvaro på innovativa sätt möter vi framtidens resenärers behov och befäster regionens position som en ledande året-runt-destination

2. Småland, Öland och Gotland är föregångare inom digitala helhetsupplevelser

(Kopplar till Fokusområde 2 - Digital infrastruktur och kompetens för framtidens besöksnäring)

Småland, Öland och Gotland är drivande när det gäller paketering av unika upplevelser – med digitalisering som motor för tillväxt och tillgänglighet. Småland, Öland och Gotland är föregångare i att skapa, synliggöra och sälja attraktiva helhetsupplevelser – där digitala verktyg, data och plattformar används strategiskt för att nå rätt målgrupper, förbättra gästresan och driva affärsutveckling. Genom smart paketering – som kombinerar boende, aktiviteter, måltider och transport – och genom att använda digitalisering för bokning, marknadsföring och kunddialog, skapar vi lättillgängliga och profilerade erbjudanden året runt. Här formas framtidens upplevelser.

3. Småland, Öland och Gotland har ett ledande och samlat stödssystem

(Kopplar till Fokusområde 3 - Stödjandesystemets funktion och strategiska arbetssätt - Smarta strukturer för gemensam utveckling)

Vi har byggt ett samordnat och strategiskt stödssystem som stärker prioriterade tematiska områden och ger maximalt genomslag i regionen och är erkänt som ett av Europas mest effektiva. Småland, Öland och Gotland har format ett integrerat och långsiktigt främjandesystem där offentliga och privata aktörer arbetar tillsammans för att stödja, utveckla och driva besöksnäringen framåt – oavsett tema, plats eller aktörsstorlek. Genom gemensamma strukturer för analys, prioritering och finansiering skapar vi förutsättningar för hållbar tillväxt, innovationskraft och kompetensförsörjning inom samtliga tematiska områden. Samverkan sker sömlöst över organisations- och geografiska gränser, med tydlig förankring i platsens behov och potential. Det gör att företag och organisationer, oavsett var i regionen de verkar, får tillgång till relevanta resurser, rådgivning och nätverk – och att vi som regioner agerar samlat, proaktivt och med ökad genomslagskraft på både nationell och internationell nivå.

4. Ett föredöme inom hållbar och tillgänglig turism

(Kopplar till Fokusområde 4 - Hållbar och anpassningsbar besöksnäring)

Småland, Öland och Gotland är ett föredöme i att erbjuda en tillgänglig, hållbar och klimatintelligent besöksnäring – med smart mobilitet som möjliggörare. År 2035 är Småland, Öland och Gotland ledande gällande integrering av hållbar mobilitet där tillgänglighet är en självklar del i utvecklingen av attraktiva och klimatsmarta destinationer. Genom att erbjuda smarta transportlösningar – såsom kollektivtrafik anpassad för besökare, cykelvänliga miljöer, elfordonspooler och välplanerade rutter – blir det enkelt för gäster att ta sig till, mellan och inom våra besöksmål på ett smart och hållbart sätt. Samtidigt utvecklas upplevelser, aktiviteter och boenden med hänsyn till både klimatvariationer och säsong – och möjliggör året-runt-turism med minskad miljöpåverkan och ökad lokal nytta. Småland, Öland och Gotland gör mobilitet till en del av helhetsupplevelsen, inte enbart som en transportlösning. Genom samverkan med andra samhällssektorer skapar vi innovativa, tillgängliga och långsiktigt hållbara reseanledningar för framtidens resenärer.

Fokusområden

Under arbetet med att ta fram denna utvecklingsagenda har vi identifierat både styrkor att bygga vidare på och utmaningar att adressera. I detta arbete har agendagruppen tillsammans mejslat fram fyra prioriterade fokusområden som pekar ut var insatserna bör koncentreras i det fortsatta gemensamma utvecklingsarbetet.

Fokusområdena är resultatet av en process där praktisk erfarenhet, strategiska behov och framtidens möjligheter vävts samman. De fungerar som vägledande teman och kommer att ligga till grund för kommande gemensamma insatser och fördjupade samarbeten.

1. Tematiska kluster och destinationsutveckling genom samverkan

(Kopplar till Målområde 1 - Småland, Öland och Gotland är ledande inom tematiska upplevelsekluster)

För att säkra destinationernas långsiktiga attraktivitet och konkurrenskraft behöver Småland, Öland och Gotland satsa på att utveckla starka, tematiska kluster som bygger på befintliga styrkor – till exempel design, möbler, outdoor och kultur. Genom att lyfta fram och koppla samman lokala företag, kulturaktörer och besöksmål kan nya, sammanhängande upplevelser skapas som stärker platsens identitet och reseanledningar. Samtidigt krävs ett ökat fokus på att identifiera och nyttja de resurser och samverkansmöjligheter som redan finns i regionen. Det handlar om att förädla unika miljöer, rutter och berättelser samt engagera företag, kommuner och civilsamhället i utveckling av t.ex. måltidsturism, kulturarvsupplevelser och evenemang. Strategisk segmentering och gemensam paketering av rese-anledningar – såsom designrutter, kulturvandringar och outdoorpaket – kan skapa en sammanhållen och profilerad upplevelse som stärker hela regionens attraktionskraft.

2. Digital infrastruktur och kompetens för framtidens besöksnäring

(Kopplar till Målområde 2 - Småland, Öland och Gotland är föregångare inom digitala helhetsupplevelser)

Digitalisering är en avgörande förutsättning för konkurrenskraft i dagens och framtidens besöksnäring. För att lyckas krävs både teknisk infrastruktur och operativ kompetens. Små och medelstora företag behöver tillgång till konkret stöd och vägledning – exempelvis genom en regional "SMF Digital Coach" som agerar katalysator mellan företag, tech-leverantörer och innovationsaktörer. Denna roll kan organiseras genom klusterorganisationer eller Science Parks och finansieras via offentliga och privata medel. Parallellt krävs strategisk bevakning av den snabba utvecklingen inom AI och digital teknik, särskilt inom områden som revenue management, bokningsplattformar och riktad marknadsföring.

SMÖ-regionen behöver även stärka sin roll och närvaro inom de system som alltmer styr besöksflöden – t.ex. Airbnb, Booking och sociala medier. Tillgång till fysisk infrastruktur, smart destinationsutveckling och rätt digital synlighet hänger tätt samman. Därför bör digitalisering ses som både ett operativt verktyg och en strategisk nyckel för tillgänglighet, gästupplevelse och konkurrenskraft.

3. Stödjandesystemets funktion och strategiska arbetssätt - Smarta strukturer för gemensam utveckling

(Kopplar till Målområde 3 - Småland, Öland och Gotland har ett ledande och samlat stödssystem)

För att stärka besöksnäringen i Småland, Öland och Gotland behövs ett mer samordnat och strategiskt arbetssätt i stödssystemet. Genom att samverka över gränser – mellan regioner, offentliga aktörer, destinationsorganisationer och näringsliv – kan resurser användas smartare och insatser få större genomslag. Fokus ligger på att bygga gemensamma strukturer för omvärldsbevakning, prioritering och finansiering. Målet är att skapa långsiktiga förutsättningar för hållbar utveckling, innovation och företagsutveckling inom besöksnäringen – och att gå från projekt till samspel.

4. Hållbar och anpassningsbar besöksnäring

(Kopplar till Målområde 4 - Ett föredöme inom hållbar och tillgänglig turism)

Besöksnäringen påverkas i allt större utsträckning av klimatförändringar och skiftande resebeteenden. Lyhördhet och anpassning till klimat och väderförändringar kan bidra till säsongsförlängning, men också anpassningar för exempelvis skyfall etc. Det handlar om att ställa om till mer hållbara resmönster, skapa beredskap hos näringen, att göra det enklare att välja klimatsmarta transportsätt. Men det handlar också om att utveckla reseanledningar, boenden och aktiviteter som tål variationer i klimat och säsong. Vi behöver stärka näringens möjlighet och förmåga att anpassa sig till nya förutsättningar genom innovation, kunskap och samverkan. Genom att arbeta med gemensam strategi för klimatanpassning, mobilitetslösningar, vädersäkring och säsongsutjämning kan regionen bli ett föredöme för hur hållbart resande kan kombineras med attraktiva upplevelser året runt.

Metod

Arbetet med utvecklingsagendan för besöksnäringen i Småland, Öland och Gotland har genomförts som en samskapande process vid ett antal workshops och arbetsträffar under perioden augusti 2024 t o m mars 2025, såväl fysiska som digitala, inom ramen för det regionala partnerskapet för innovation. En särskild agenda-grupp med experter och beslutsfattare från de fyra samverkande regionerna – Kalmar, Kronoberg, Jönköping och Gotland – har under ledning av samordnaren gemensamt tagit fram nulägesanalys, vision, målbilder och fokusområden för kunskapsområdet. Resultatet från dessa arbetsträffar har därefter bearbetats och sammanställts av samordnaren för att passa in i utvecklings-agendans struktur och språkbruk.

Det färdiga innehållet i utvecklingsagendan bygger på detta kollektiva arbete och speglar den samlade kompetensen i agenda-gruppen, vars medlemmar representerar både offentlig sektor,

akademi och besöksnäringens aktörer. Arbetet har samordnats av Gotlands Besöksnäring AB genom Fredrik Broman.

Ett stort tack till agendagruppen: Per Pettersson Löfquist, Linnéuniversitetet, Stine Breum Appelquist, Region Kalmar Län, Jakob Franzén, Västervik Framåt, Lena Ståvmö, Destination Jönköping, Karin Winsnes, Region Gotland, Eric Wickell, Destination Småland, Helene Berg, Smålands Turism, Johan Rustan, Öland & Co, Helene Wieslander, Region Kronoberg Län, Erik Öhrn, Gotlands Besöksnäring AB.

Tack även till Almi Kalmar, Almi Gotland, Kalmar Science Park, Science Park Gotland och Destination Kalmar.

Arbetet har skett på uppdrag av Region Gotland, Region Jönköpings län, Region Kalmar län och Region Kronoberg med medfinansiering av Europeiska unionen.

Källförteckning

Workshopdokumentation agendagruppen för besöksnäring i Småland, Öland och Gotland

Interna anteckningar, övningar och sammanställningar från nio genomförda workshops med representanter från besöksnäringen i Kalmar län, Jönköpings län, Kronobergs län och Gotland under perioden augusti 2024 t o m april 2025.

På spaning efter...

En presentation om framtida förutsättningar i turismens ekosystem av Per Pettersson Löfquist, universitetslektor i turismvetenskap på Linnéuniversitetet (18 februari 2025).

Datainsamling ALMI Kalmar, ALMI Gotland, Science Park Gotland, Kalmar Science Park, Destination Kalmar

Flertalet genomförda intervjuer med främjandesystemet, genom ALMI Kalmar, ALMI Gotland, Science Park Gotland, Kalmar Science Park och Destination Kalmar, för datainsamling gällande bland annat nuläge, behov, utmaningar och möjligheter under perioden augusti 2024 t o m april 2025.

Utvecklingsagenda | Besöksnäring

Det långsiktiga samarbetet Partnerskap för innovation arbetar för att ge fler företag bättre innovationsstöd och möjligheter att utveckla och skapa hållbart lönsamma verksamheter i Småland, Öland och Gotland.

Vision

Småland, Öland och Gotland är en förebild för innovationsfrämjande utvecklingsinsatser, där samverkan och nytänkande skapar en stark och dynamisk besöksnäring. Tillsammans bygger vi en hållbar framtid.

Nuläge

Besöksnäringen i Småland, Öland och Gotland är stark och bygger på ett rikt kulturarv, naturnära upplevelser och välkända destinationer. Säsongsvariation, begränsad infrastruktur, digital omognad och kompetensförsörjning är dock centrala utmaningar. Regionen har stor potential att vidareutveckla året-runt-turism, hållbarhet och digitalisering.

Styrkor	Möjligheter	Utmaningar
Starka varumärken	Utveckling av året-runt-turism	Klimatförändringar
Rik kulturhistoria och naturnära miljöer	Digitalisering och smart paketering	Säsongsberoende
Kvalitativ mat- och dryckeskultur	Tematiserade upplevelsekluster	Infrastruktur och kompetensförsörjning

Målbilder

- för Småland, Öland och Gotland;

Ledande inom tematiska upplevelsekluster

En föregångare inom digitala helhetsupplevelser

Ett ledande och samlat stödsystem

Ett föredöme inom hållbar och tillgänglig turism

Fokusområden

Tematiska kluster och destinationsutveckling
Bygg upplevelser kring design, natur, kultur och mat

Digital infrastruktur och kompetens
Öka synlighet och tillgänglighet med smart teknik

Smart och strategiskt stödsystem
Samspelet mellan aktörer ger större genomslag

Hållbar och anpassningsbar besöksnäring
Gör resandet till en del av upplevelsen – klimatsmart och smidigt

Medfinansieras av
Europeiska unionen

PARTNERSKAP INNOVATION
SMÅLAND | ÖLAND | GOTLAND